

dr hab. inż. arch. Dominika Pazder, prof. PP
Wydział Architektury Politechniki Poznańskiej
ul. Jacka Rychlewskiego 2, 61-131 Poznań
e-mail: dominika.pazder@put.poznan.pl

Poznań, 18/06/2021

**Recenzja pracy doktorskiej
mgr inż. arch. Piotra Broniewicza**

pod tytułem
**„WSPÓŁCZESNA EUROPEJSKA ARCHITEKTURA DLA MUZYKI
W PRZESTRZENI MIASTA”**

Promotorem pracy jest prof. dr hab. inż. arch. Wacław Seruga

Recenzja wykonana na podstawie zlecenia Prodziekana ds. Nauki Wydziału Architektury
Politechniki Krakowskiej – prof. dr hab. inż. arch. Justyny Kobylarczyk.

Ogólna charakterystyka rozprawy

Rozprawa przedłożona do recenzji została przedstawiona w formie oprawionego wydruku komputerowego w formacie a4. Praca liczy 237 stron tekstu wraz z przypisami, spisem pozycji bibliograficznych (strony 225-232, w tym: 90 pozycji obejmujących książki i artykuły naukowe, 47 źródeł internetowych) oraz spisem ilustracji (130) i tabel (6). Praca zawiera streszczenia w językach: polskim i angielskim.

Praca składa się z 6 rozdziałów, które podzielone są na podrozdziały. Została skonstruowana według czytelnego układu z podziałem na: wprowadzenie, część teoretyczną, część analityczną, część syntetyczną, podsumowanie i wnioski końcowe oraz spis bibliografii i rycin. Zastosowany przez Autora podział jest bardzo przejrzysty i świadczy o dobrej znajomości warsztatu badawczego. Już sam spis treści ukazuje logikę przyjętego wywodu i umiejętność dobrej prezentacji zawartości merytorycznej pracy w skróconej formie.

Rozdział I – „Wprowadzenie” zawiera wstęp do problematyki, w którym Autor uzasadnia podjęcie tematu badawczego, prezentuje zakres pracy z podziałem na: terytorialny, czasowy, problemowy, a także tłumaczy ograniczenia tego zakresu. We wprowadzeniu zaprezentowano również cel i przyjętą tezę badawczą, zastosowaną metodologię, a także przedstawiony został stan badań wraz z opracowanym przez Autora słownikiem pojęć.

Rozdział II – „Podstawy teoretyczne architektury dla muzyki” podzielony jest na dwie części prezentujące: rys historyczny od wieków średnich do II połowy XX wieku oraz stan obecny. Część druga stanowi wprowadzenie do aktualnej problematyki dotyczącej obiektów architektury przeznaczonych dla muzyki w kontekście przestrzeni miejskiej.

Rozdział III – „Część analityczna” przedstawia analizę wybranych ośmiu przykładów studialnych obiektów architektury przeznaczonych dla muzyki w różnych miastach europejskich, w tym dwóch polskich. Autor w bardzo klarowny sposób uzasadnia dobór kryteriów, na podstawie których wybiera przykłady do badań, a także zestaw mierników służących przeprowadzeniu analizy poszczególnych obiektów w kontekście przestrzeni miasta.

Rozdział IV – „Część syntetyczna” składa się z dwóch części: oceny wybranych przykładów na podstawie dokonanych analiz oraz syntezy badań dotyczącej oceny występowania opisywanego zjawiska. W części pierwszej Autor dokonuje syntetycznego ujęcia podjętej problematyki w zakresie: programowo-funkcyjnym, komunikacyjno-lokalizacyjnym, kompozycyjno-przestrzennym oraz estetyczno-wizualnym. Część druga stanowi ogólną syntezę badań przeprowadzonych na prezentowanych przykładach studialnych.

Rozdział V – „Podsumowanie i wnioski końcowe” zawiera konkluzje z przeprowadzonych badań w zakresie przekształceń przestrzennych dokonujących się na styku obiektów architektonicznych przeznaczonych dla muzyki z miastem.

Ocena pracy

Przedstawiona do oceny dysertacja prezentuje wysoki poziom edytorski i graficzny oraz charakteryzuje się dobrym stylem językowym. Struktura pracy jest bardzo czytelna i co najważniejsze, klarownie odzwierciedla przyjęty w pracy tok logiczny. Zawartość pracy odpowiada tytułowi, a spis treści zawartości rozdziałów. Właściwie dobrany materiał bibliograficzny oraz dobrze opisane odniesienia do źródeł literaturowych świadczą o rzetelności naukowej Autora. Znaczącym atutem jest zastosowanie wyraźnego podziału na część teoretyczną, badawczą i syntetyczną, co wpływa na właściwą ekspozycję walorów merytorycznych dysertacji. Rozprawa zawiera dobrze opracowany i przedstawiony materiał ilustracyjny w postaci autorskiej dokumentacji fotograficznej i opracowań tabelarycznych, które bardzo dobrze ilustrują osiągnięte wyniki badań oraz materiały cząstkowe. Sposób przedstawienia przez Autora myśli zarówno w warstwie tekstowej, jak i graficznej dysertacji jest zrozumiały i jednoznaczny. Autor potrafi w sposób syntetyczny przedstawić osiągnięte rezultaty badań, co jest konieczne w badaniach naukowych. Podjęta w rozprawie tematyka jest niezwykle interesująca i ważna z co najmniej kilku powodów: wartości w kontekście przestrzennym, kulturotwórczym czy społecznym. Jest to temat współcześnie ważny i ponadczasowy. Głównym zagadnieniem podjętym w dysertacji jest obserwacja współczesnych trendów w zakresie kształtowania obiektów przeznaczonych dla muzyki oraz podjęcie próby dokładnego opisanie i sklasyfikowanie tego zjawiska. Ważnym elementem badań jest zagadnienie dotyczące zacierania granicy między wnętrzem a zewnątrz budynku, co pozwala na wykorzystanie tego typu obiektów do ożywiania kulturalnego i społecznego otaczającej przestrzeni miejskiej, w tym szczególnie przestrzeni publicznej. Autor zauważa również, że obiekty przeznaczone dla muzyki mogą stanowić swoisty manifest wartości semantycznych i artystycznych, które są bliskie lokalnym społecznościom i specyfice kulturowej miejsca, w którym są lokalizowane.

W części wprowadzającej Autor uzasadnia wybór tematu jako zagadnienia aktualnego i istotnego w kontekście ewaluacji rozwiązań projektowych w zakresie architektury przeznaczonej dla muzyki, proponując opracowanie swego rodzaju przewodnika w tym

zakresie. Prezentowane badania mają w zamierzeniu Autora służyć bardziej ukierunkowanemu lokowaniu i kształtowaniu tego typu obiektów w przestrzeni miejskiej, z większą świadomością ich wpływu na otoczenie przestrzenne i społeczne wynikającego z istoty funkcji kulturotwórczej. Autor zwraca uwagę na potencjalne możliwości wykorzystania nowych rozwiązań technologicznych w kontekście obecnej ery cyfryzacji i rzeczywistości wirtualnej do zwiększenia oddziaływania architektury muzyki na otaczającą przestrzeń miejską.

Zakres terytorialny ogranicza się do badań przykładów europejskich, które są najbliższe kulturowo uwarunkowaniom polskim, a co za tym idzie potencjał aplikacyjny badań w tym zakresie na gruncie rodzimym jest jednoznaczny i zrozumiały. Zakres czasowy badań obejmuje okres około 30 lat – od lat 90. do 2020 roku, którego wybór uzasadniony jest największą dynamiką przeobrażeń programowych i funkcjonalnych, a także dopełnieniu tradycyjnych form przekazu i dostępu do sztuki o nowe, cyfrowe instrumentarium. Dobór przykładów w zakresie problemowym dotyczy obiektów, które w założeniu nie miały zamykać się w swoich wnętrzach, ale wykraczać poza ich fizyczne granice, oddziałując na przestrzeń publiczną i życie społeczno-kulturalne.

Celem przeprowadzonych badań jest usystematyzowanie wiedzy na temat obiektów przeznaczonych dla muzyki w wybranych miastach europejskich (średnich i dużych) w zakresie zmian dotyczących ich programów funkcjonalno-przestrzennych, stopnia zintegrowania z otoczeniem miejskim oraz identyfikacja współczesnych trendów w zakresie projektowania tego typu obiektów, a także usystematyzowanie wiedzy w formie kompleksowego opracowania naukowego. Przyjęta przez Autora teza badawcza: „powszechność oraz łatwość dostępu do dóbr kultury, w tym muzyki, przy użyciu mass mediów oraz ewolucja współczesnych środków przekazu informacji powoduje zmiany w kształtowaniu funkcjonalno-przestrzennym architektury dla muzyki na styku z otoczeniem” jest właściwie ujęta i odzwierciedla w sposób jednoznaczny przyjęty kierunek poszukiwań badawczych.

Zastosowana w pracy metodologia jest klarownie przedstawiona i obejmuje metody: obserwacyjne *in situ*, analizę materiałów źródłowych, analizę krytyczną oraz analizę porównawczą wybranych przykładów studialnych. Jest to ocena *ex-post* mająca na celu poszerzenie wiedzy na temat zagadnień związanych z projektowaniem obiektów przeznaczonych dla muzyki, a także weryfikację przyjętej tezy badawczej. Autor dokonał przeglądu literaturowego służącego właściwemu zilustrowaniu podejmowanych zagadnień, uzupełniając tę część pracy o słownik pojęć.

Podstawy teoretyczne badań zaprezentowane w rozdziale II obejmują krótkie charakterystyki przestrzeni i miejsc przeznaczonych dla działalności scenicznej i muzycznej w ujęciu historycznym – od starożytności do drugiej połowy XX wieku. Ta część jest bardzo syntetyczna, ale nie skrótowa i trafnie ujmuje najważniejsze obserwacje, dzięki czemu w bardzo klarowny sposób Autor prezentuje osiągnięcia myśli architektonicznej i technologicznej w poszczególnych okresach historycznych. Dużym atutem jest umieszczenie krótkich podsumowań po każdym z podrozdziałów, w których Autor uwzględnia konkluzje dotyczące typowych rozwiązań architektonicznych, lokalizacji oraz roli społecznej obiektów o charakterze widowiskowym w poszczególnych okresach i stylach architektonicznych. W odniesieniu do uwarunkowań współczesnych, Autor słusznie konkluduje, że kulturotwórcze znaczenie przestrzeni i obiektów przeznaczonych dla muzyki może stanowić bardzo ciekawe narzędzie służące ożywieniu

społeczno-przestrzennemu zdegradowanych czy dysharmonijnych obszarów miejskich. W ten sposób Autor podkreśla wagę i aktualność podjętej problematyki badawczej.

Wartość poznawcza i użytkowa wyników pracy

Niewątpliwym atutem pracy jest autorska część badawcza obejmująca analizy wybranych przykładów studialnych, przeprowadzone w odniesieniu do przyjętych kryteriów. Autor w sposób bardzo jednoznaczny określa i uzasadnia dobór przykładów, których badanie ma na celu identyfikację przemian w zakresie paradygmatu kształtowania tego typu przestrzeni i ich znaczenia dla przestrzeni miejskiej. Wybrane do analizy realizacje zostały przedstawione w formie kart poszczególnych obiektów, opracowanych w formie tabeli zawierającej podstawowe informacje i dokumentację fotograficzną. Warto podkreślić, że zdjęcia zamieszczone w pracy są w większości autorskie.

Autor w sposób czytelny metodologicznie poprzedza część badawczą prezentacją kryteriów analizy wybranych obiektów z podziałem na istotne dla podejmowanych badań zagadnienia: programowo-funkcjonalne, komunikacyjno-lokalizacyjne, kompozycyjno-przestrzenne i wizualno-estetyczne. Analizy zostały przedstawione w formie opisowej w odniesieniu do przyjętych wskaźników.

Bardzo wartościowe są schematy przedstawione w rozdziale III (na stronach 199-202) prezentujące ewolucję podejścia do rozwiązywania zagadnienia styku obiektów przeznaczonych dla muzyki z otoczeniem zewnętrznym. Recenzent ocenia bardzo pozytywnie także opisową syntezę badań w zakresie kształtowania funkcjonalno-przestrzennego styku obiektów przeznaczonych dla muzyki z otoczeniem, która zaprezentowana jest na stronach 213-215 i która zbiorczo ujmuje najważniejsze obserwacje z przeprowadzonej analizy.

Uwagi krytyczne i rekomendacje

Według recenzenta warto bardziej uszczegółowić tytuł pracy, który w obecnej formie jest bardzo ogólny. Z treści dysertacji wynika, że dla Autora tak samo ważne w badaniach było zidentyfikowanie zmian funkcjonalno-programowych związanych z projektowaniem obiektów przeznaczonych dla muzyki, jak również ich oddziaływania na otoczenie przestrzenne (obszary stykowe). Można także rozważyć doprecyzowanie, czy chodzi o przestrzeń miejską w ogóle (tak jak ujmuje to tytuł w obecnej formie), czy bardziej skupić uwagę na kwestii ich wpływu na przestrzeń publiczną. W badaniach Autor dotyka obydwu zagadnień, ale nie precyzuje ani nie hierarchizuje ważności/jedności/odrębności tych dwóch zakresów, co, zdaniem recenzenta, byłoby wskazane.

Warto także rozważyć zmianę sformułowania „architektura dla muzyki” ze względu na poprawność językową np. na obiekty i przestrzenie przeznaczone dla muzyki lub wprowadzić we wstępie definicję, także w kontekście oddziaływania tych obiektów na przestrzeń otaczającą (jak np. „przestrzeń hybrydowe” prof. M. Gyurkovicha).

Pewien niedosyt budzą tabele zbiorcze dotyczące oceny czterech wskaźników, które przedstawione są kolejno na stronach: 202, 205, 208 i 212. Autor nie zamieszcza opisu objaśniającego ich zawartość ani sposobu ich waloryzacji według podziału na 3 kategorie:

pozytywny, neutralny i negatywny. Nie ma komentarza w tekście, na jakiej podstawie Autor kwalifikuje poszczególne kryteria i określa ich wpływ na ocenę styku obiektów z otoczeniem. Warto byłoby doprecyzować, jaka ilość „+”, „+/-” i „-” wpływa na maksymalną ocenę i w jakich przedziałach plasuje się ocena pozytywna, a w jakich negatywna. Podobnie tabela nr 5 na str. 216 jest enigmatyczna – nie ma w tekście żadnego odniesienia do niej i nie wiadomo skąd wzięły się zaprezentowane w niej wartości liczbowe określające udział procentowy – nie jest powiedziane czego ten udział dotyczy i co konkretnie opisuje.

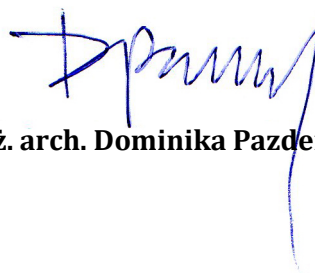
Szkoda, że przyjęte wskaźniki i kryteria oceny zostały przedstawione tylko w formie opisowej, a nie w bardziej matematyczny sposób. De facto zaprezentowane tabele służą zebraniu wszystkich obserwacji w formie podsumowania, natomiast nie wprowadzają oceny podsumowującej, dającej jednoznaczne i miarodajne wyniki. Doprecyzowanie wartości oceny wskaźników i określenie zakresów waloryzacji z pewnością zapewniłoby większą uniwersalność metody badawczej. Jednakże, pomimo tych mankamentów, przeprowadzony wywód jest czytelny, a analiza wybranych obiektów według przyjętej metodologii jest klarowna i doprowadza Autora do właściwych obserwacji i konkluzji, co świadczy pozytywnie o wartości naukowej dysertacji.

Wnioski końcowe

Przedstawiona praca podejmuje ciekawą i ważną problematykę, szczególnie punktu widzenia wpływu tej szczególnej funkcji kulturotwórczej na otoczenie przestrzenno-społeczne. Przeprowadzone przez Autora badania, mimo drobnych uchybień, charakteryzuje się dobrą jakością merytoryczną i właściwym poziomem naukowym. Praca jest bardzo klarownie zaprezentowana pod względem edytorskim i graficznym. Odpowiednio dobrana literatura przedmiotu stanowiąca teoretyczne podstawy przeprowadzonych badań, świadczy o bardzo dobrej znajomości podejmowanej przez Autora problematyki. Czytelna struktura pracy oraz przejrzysta prezentacja niezbędnych elementów warsztatu naukowego pozwalają na właściwe odczytanie zamierzeń badawczych Autora i uzyskanych wyników pracy.

Reasumując, przedstawiona do oceny dysertacja spełnia, według recenzenta, wymogi pracy doktorskiej, a zaprezentowane przez Autora badania stanowią wkład w rozwój wiedzy architektoniczno-urbanistycznej systematyzując zagadnienia związane z kreacją obiektów kulturotwórczych o profilu muzyczno-widowiskowym oraz wykazując ich rolę w kreowaniu wysokiej jakości przestrzeni publicznej, szczególnie w obszarach stykowych z miastem.

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska autorstwa mgr inż. arch. Piotra Broniewicza zatytułowana „Współczesna europejska architektura dla muzyki w przestrzeni miasta” recenzent ocenia pozytywnie. Spełnia ona warunki stawiane pracom doktorskim, a tym samym może stanowić podstawę do ubiegania się o nadanie stopnia doktora w dziedzinie architektura i urbanistyka. Niniejszym wnioskuje o dopuszczenie pracy do publicznej obrony.

dr hab. inż. arch. Dominika Pazder, prof. PP